

LIČNA PRAVA I PRAVA AUTORSTVA NA INTERNETU

Sažetak: *U ovom naučnom radu urađena je analiza načina ostvarivanja i zaštite ličnih prava i prava autorstva na internetu. Prilikom istraživanja i izrade naučnog rada, korišćene su metode analize i induktivno-deduktivni metod. Brzo širenje digitalnih tehnologija i interneta izazvalo je duboke društvene promene i poremećaje. Zahvaljujući njihovom brzom i nepredvidivom razvoju na globalnom nivou, određene pojave koje su u prošlosti bile nezamislive danas su uobičajene i predstavljaju veliki izazov za pojedince i kompanije, kao i za države. Pojava interneta i digitalne tehnologije takođe je promenila način na koji se lična i autorska prava ostvaruju i ugrožavaju. Autor je došao do zaključka da doba razvoja digitalnih tehnologija i interneta ima snažan uticaj na ličnim pravima i na prava autorstva, kao i na već uspostavljeni pravni okvir za njihovu zaštitu, kako na lokalnom tako i na međunarodnom nivou.*

Ključne reči: *lična prava, prava autorstva, intelektualna svojina, digitalna tehnologija, internet*

* Docent, Pravni fakultet, Megatrend Univerzitet, Beograd, Srbija; anikmarkovic@gmail.com

1. Uvod

Intenzivan razvoj digitalnih tehnologija i brzina pojave novih tehnologija premašili su očekivanja, čak i njihovih kreatora. Danas je naša svakodnevica nezamisliva bez savremenih tehnologija, posebno bez informaciono-komunikacionih tehnologija. Digitalna tehnologija i internet danas preovlađuju u svim sferama našeg života i utiču na promenu našeg društva, kulture, politike i privrede. Pojava novih digitalnih tehnologija i interneta rezultirala je digitalnom revolucijom koja je transformisala postojeći način komunikacije, dostupnosti i razmene informacija. Neosporno je da je razvoj digitalnih tehnologija i interneta doneo mnoge koristi, ali je i otvorio mnoga pitanja koja još uvek ne mogu da isprate brzi razvoj promena koje donosi razvoj digitalnih tehnologija. Nepredvidiv razvoj digitalnih tehnologija i interneta predstavlja pretnju po zaštitu ličnih i autorskih prava i otvara etičke i moralne dileme za kompanije koje rade na razvoju novih digitalnih tehnologija. Jedan od najvećih izazova u digitalnom dobu je: zaštita i promovisanje slobode izražavanja, onlajn privatnosti i garantovanje i zaštita intelektualne svojine, odnosno autorskih prava. U prvom delu ovog teksta biće analizirane prednosti i izazovi koje donosi pojava i razvoj digitalnih tehnologija i interneta. U drugom delu ovog rada objasnićemo koja prava su lična prava, objasnićemo razliku između ličnih prava i ljudskih prava i analiziraćemo potencijalne opasnosti po lična prava koja proizilaze iz upotrebe digitalnih tehnologija i interneta. U trećem delu ćemo objasniti šta su autorska prava, opasnosti po autorska prava koja proizilaze iz korišćenja digitalnih tehnologija i interneta, i pokušaćemo da damo predloge za zaštitu autorskih prava na internetu.

2. Prednosti i opasnosti koji su izazvali razvoj digitalnih tehnologija i internet

Pojava interneta i digitalnih tehnologija dovela je do toga da privrede i društva postanu veoma zavisna od njih i da se na njih oslanjaju. Ovo ima mnogo implikacija na lična i autorska prava građana, kako pozitivne tako i negativne. Jedna od prednosti pojave interneta i digitalnih tehnologija je mogućnost da se obezbede alati koji pomažu ljudima da ostvare i zaštite svoja prava promovisanjem prava na slobodu mišljenja i izražavanja. Uz pomoć internet platformi može se doći do velikog broja korisnika i na taj način se mogu deliti određene informacije. Internet platforme takođe nude brojne mogućnosti nosiocima autorskih prava da dopru do šire publike i da se upoznaju sa njihovim radom. Sve veći razvoj interneta i digitalne tehnologije takođe dolazi sa rizicima i pretnjama koje mogu potkopati i osnovna lična i autorska prava. Zlonamerne grupe i organizacije imaju na raspolaganju niz alata za ovu svrhu, od širenja dezinformacija do masovnog nadzora na mreži i mogućnosti ograničavanja onlajn diskursa. U

pogrešnim rukama, digitalni alati se mogu koristiti za širenje lažnih ili obmanjujućih informacija u velikim razmerama. Cilj su uglavnom ranjive zajednice i pojedinci, a napadi se izvode sa sve većom sofisticiranošću i brzinom. Takođe, jedna od opasnosti je i opasnost od nelegalnog preuzimanja i daljeg deljenja podataka, čime se umnogome ugrožavaju autorska prava. Određene zemlje i organizacije koristile su ciljano gašenje interneta i druge taktike da ograniče protok i nelegalnu razmenu podataka sa ciljem da nametnu kontrolu digitalnih usluga. S obzirom na sve potencijalne opasnosti po lična i autorska prava internetu, države i međunarodne organizacije moraće da prihvate da nije moguće zaštititi lična prava i autorska prava primenom različitih pristupa na onlajn i oflajn delovanju. Takođe je važno shvatiti da nije moguće primeniti jedinstven i univerzalan model u svim zemljama za zaštitu ličnih i autorskih prava na internetu, već je neophodno uspostaviti strateški pristup na međunarodnom nivou.

3. Lična prava na internetu

Lična prava su možda najstarija prava koja se tiču ličnosti čoveka, njegovog dostojanstva i privatnosti. U literaturi, često puta se kaže da su lična prava u suštini, prava prve kategorije prava. Pre objašnjenja suštine ličnih prava i njihove zaštite i načina zloupotrebe interneta, potrebno je pojedinačno objasniti pojmove lična prava i ljudska prava. U literaturi se primećuje da se pojmovi lična prava i ljudska prava često koriste kao sinonimi, ali postoje određene razlike koje ćemo objasniti u tekstu koji sledi. Ljudska prava proizilaze iz prirodnog prava i to su prava koja čovek dobija zato što je ljudsko biće, odnosno ljudska prava koja se stiču rođenjem. Ljudska prava su univerzalno zaštićena Deklaracijom Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima, usvojenom 1948. godine. Ljudska prava se smatraju najosnovnijim pravima koja svaka osoba na zemlji može imati. Za ova prava se kaže da pokrivaju osnovne potrebe ljudskog postojanja.¹ Poređenja radi, lična prava su kontekstualna, što znači da imate pravo na određena lična prava ako ste građanin određene zemlje, nacije ili države. Lična prava su osmišljena da zaštite slobodu pojedinca od raznih zloupotreba od strane države, raznih organizacija i pojedinaca. Ona štite od diskriminacije u građanskom i političkom društvu, ali ta zaštita zavisi od države ili nacije kojoj građanin pripada.² Lična prava odnose se na prava privatne ličnosti čoveka i njegovo učešće u javnim poslovima svoje države. Ustav daje pojedincu garancije od sudskih i upravnih vlasti, ali i posebna lična prava koja mogu biti spoljašnja (njima se štiti fizički integritet čoveka – pravo na život, nepovredivost stana, sloboda kretanja i nastanjivanja, pravo na slobodu i bezbednost...) i unutrašnja (kojima se štiti duhovni integri-

¹ L.Wade (2020), What is the difference between human rights and civil rights?

² E.Turney (2021), Human rights vs.Civil rights, US Institute of diplomacy and human rights

tet – sloboda misli, savesti i veroispovesti, sloboda mišljenja i izražavanja, sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti...³ Dok su ljudska prava univerzalna u svim zemljama, građanska prava se umnogome razlikuju od jedne do druge države. Nijedna država ne može bez reperkusija lišiti čoveka ljudskog prava, ali različite države mogu davati ili uskratiti različita lična prava i slobode njihovim građanima. Pojmovi ljudska prava i lična prava međusobno se prepliću i važno je napomenuti da su lična prava u suštini ljudska prava koja su predviđena u zakonodavstvu jedne države. Takođe, za razliku od ličnih prava, ljudska prava nije moguće menjati pravnim aktom jedne države, nego su ona zaštiticea i međunarodnim pravom i univerzalno se primenjuju. U nastavku ovog rada, biće urađena analiza ličnih prava koja su predviđena u Ustavu Republike Srbije.

- Ustav Republike Srbije⁴ kao lična prava prepoznaje sledeće kategorije prava:
- *Pravo na dostojanstvo i slobodan razvoj ličnosti.* Saglasno čl. 23 Ustava Republike Srbije, ljudsko dostojanstvo je neprikosnoveno i svi su dužni da ga poštuju i štite. Svako ima pravo na slobodan razvoj ličnosti, ako time ne krši prava drugih zajamčena Ustavom;⁵
 - *Pravo na život* je predviđeno kako apsolutno pravo, a ljudski život neprikosnoven. Saglasno čl. 24 Ustava Republike Srbije, u Srbiji nema smrtne kazne i zabranjeno je kloniranje ljudskih bića.⁶ Iako Ustav Republike Srbije propisuje da je pravo na život kao apsolutno pravo, od ovog pravila postoje određeni izuzeci, koji su predviđeni Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i sloboda;
 - *Pravo na nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta,* je predviđeno kao pravo koje ima apsolutni karakter. Saglasno čl. 5 Ustava Republike Srbije, integritet ljudskog bića je nepovrediv; niko ne može biti izložen mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, niti izložen medicinskim i naučnim ogledima bez svog pristanka;⁷
 - *Pravo na slobodu i bezbednost* kao jedno od osnovnih ličnih prava, odnosi se na protivzakonito lišavanje slobode ličnosti. Saglasno čl. 27 Ustava, niko ne može biti lišen slobode, osim po postupku i u slučajevima koji su propisani zakonom, a u skladu sa Ustavom. Lice koje je lišeno slobode mora se odmah obavestiti o razlozima lišenja slobode, o optužbi, svim svojim pravima i ima pravo da o tome i bez odlaganja obavesti osobu po svom izboru;⁸
 - *Sloboda kretanja i nastanjivanja* podrazumeva pravo svakog lica da se kreće i nastanjuje na celoj teritoriji Republike Srbije. Saglasno čl. 39 Ustava, svako

³ Marković, R. (2016), Ustavno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 469

⁴ Ustav Republike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006

⁵ V. Član 23 Ustava Republike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006

⁶ V. Član 24 Ustava Republike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006

⁷ V. Član 25 Ustava Republike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006

⁸ V. Član 26 Ustava Republike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006

ima pravo da se slobodno kreće i nastanjuje u Republici Srbiji, da je napusti i da se u nju vrati. Sloboda kretanja i nastanjivanja i pravo da se napusti Republika Srbija mogu se ograničiti zakonom, ako je to neophodno radi vođenja krivičnog postupka, zaštite javnog reda i mira, sprečavanja širenja zaraznih bolesti ili odbrane Republike Srbije.⁹

- *Tajnost pisama i drugih sredstava opštenja.* Sadržina pisama i drugih sredstava opštenja (elektronska pošta, telefon, i sl.) su nepovredivi, uz predviđena odstupanja. Saglasno čl. 41 Ustava, tajnost pisama i drugih sredstava komuniciranja je nepovrediva. Odstupanja su dozvoljena samo na određeno vreme i na osnovu odluke suda, ako su neophodna radi vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom;¹⁰
- *Pravo na zaštitu podataka o ličnosti.* Saglasno čl. 42 Ustava, zajemčena je zaštita podataka o ličnosti. Prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju se zakonom. Zabranjena je i kažnjiva upotreba podataka o ličnosti izvan svrhe za koju su prikupljeni, u skladu sa zakonom, osim za potrebe vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom. Svako ima pravo da bude obavešten o prikupljenim podacima o svojoj ličnosti, u skladu sa zakonom, i pravo na sudsku zaštitu zbog njihove zloupotrebe;¹¹
- *Sloboda misli, savesti i veroispovesti* podrazumeva slobodu svakog lica na svoje mišljenje, da stiče nova saznanja i da razvija ili menja svoja uverenja u svim aspektima života (politika, ideologija, ekonomija, kultura, religija...);¹²
- *Sloboda mišljenja i izražavanja.* Saglasno čl. 46 Ustava, jemči se sloboda mišljenja i izražavanja, kao i sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje. Sloboda izražavanja može se zakonom ograničiti, ako je to neophodno radi zaštite prava i ugleda drugih, čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda i zaštite javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbednosti Republike Srbije.¹³

Sloboda mišljenja i izražavanja je jedno od najvažnijih ličnih prava. Sloboda izražavanja služi kao polazna tačka za ostvarivanje svih ostalih ličnih prava. Sloboda mišljenja i izražavanja je stub zdravog demokratskog društva i doprinosi društvenom i ekonomskom razvoju, omogućavajući slobodan protok ideja potrebnih za inovacije i povećavajući odgovornost i transparentnost.¹⁴ Sloboda izražavanja na internetu i brzina širenja informacija u virtuelnom prostoru ponekad se mogu zlo-

⁹ V. Član 39 Ustava Repbulike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006

¹⁰ V. Član 41 Ustava Repbulike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006

¹¹ V. Član 42 Ustava Repbulike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006

¹² M. Živković, D. Simović (2009), Ustavno pravo, str. 90

¹³ V. Član 46 Ustava Repbulike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006

¹⁴ https://en.unesco.org/70years/freedom_of_expression, pristupeno na 20.12.2021.

upotrebiti i uputiti trećim licima. Kao rezultat toga, poslednjih godina je povećan broj podnetih tužbi za klevetu nastalu izražavanjem mišljenja i stavova internetu. Iako svaki građanin jedne države ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, od izuzetnog značaja je da on deluje odgovorno, odnosno sa svojim pravom na slobodu mišljenja i izražavanja ne povređuje lična prava drugih osoba. Kako što smo već pomenuli, države imaju pravo da ograniče pravo na slobodu mišljenja i izražavanja samo u određenim situacijama, u cilju zaštite nacionalne sigurnosti ili u slučaju kada se ovo pravo koristi za širenje govora mržnje i/ili diskriminacije drugih ljudi. Države, međutim, često prelaze granice i zloupotrebljavaju svoju ulogu i krše pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. Oni to čine blokiranjem određenih sadržaja na internetu, potpunom zabranom pristupa određenim medijima ili društvenim mrežama i drugim sličnim načinima.¹⁵ U određenim državama, vlade nadziru aktivnosti svojih građana do te mere, da to dovodi do ubistava ili zatvaranja pojedinaca i novinara, dok suprotno tome, pojedini novinari ili pojedinci, rizikuju zatvorske kazne zbog kritika režima ili deljenja sadržaja na internetu, kao na primer u vezi sa religijom ili politikom.¹⁶ U doba digitalne tehnologije, *pravo na privatnost*, takođe, je pod velikim rizikom. Pravo na privatnost usko je povezano sa nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta i pravom na slobodno izražavanje i kao takvo veoma je složeno pitanje i teško ga je definisati. Prema tome, privatnost je višestрана kategorija i uključuje pravo zaštite ličnih podataka (lični podaci - ime, prezime, identifikacioni broj, datum rođenja, itd.), privatnost komunikacije (e-mail, telefon i drugi oblici komunikacije) i teritorijalnu privatnost (nepovredivost unutar privatnog prostora).¹⁷ Pravo zaštite ličnih podataka i privatnost komunikacije izloženi su velikim rizikom pri korišćenju interneta i digitalnih tehnologija, koja mogu u velikoj meri da budu ugrožena. Najjednostavniji primer potencijalne opasnosti za prava privatnosti su web sajtovi i aplikacije koje se koriste na internetu. Da bi počeli da ih koriste, brojne aplikacije i sajtove zahtevaju dozvolu za korišćenje korisničkih informacija, a korisnici da bi mogli da koriste te aplikacije ili sajtove, bez razmišljanja daju dozvolu. Slična situacija je i sa upotrebom "kolačića" koji su instalirani na korisnikovom uređaju i dozvoljavaju web lokacijama i aplikacijama da prikazuju ciljne oglase koji su određeni prethodnom pretragom korisnika.¹⁸ Zahvaljujući online mogućnosti rezervacije hotela, avio karata i sl., korisnik je dužan dati svoje lične podatke kao što su ime, prezime, adresu prebivališta, broj kreditne kartice i sl., u nadi da su kompanije pronašle rešenje za zaštitu njegovih ličnih podataka i da

¹⁵ Nikolova Marković, A. (2019), Digitalne tehnologije i zaštita ljudskih prava, Zbornik radova XVI Međunarodnog naučnog skupa „Pravnički dani – Prof. dr Slavko Carić“, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Pravni fakultet u Novom Sadu, str. 336-347

¹⁶ Surveillance and Censorship: The Impact of Technologies on Human Rights, European Parliament, Directorate-General for External policies, 2015, str.10

¹⁷ Nikolova Marković, A. (2019), Digitalne tehnologije i zaštita ljudskih prava, Zbornik radova XVI Međunarodnog naučnog skupa „Pravnički dani – Prof. dr Slavko Carić“, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Pravni fakultet u Novom Sadu, str. 336-347

¹⁸ Ibid.

u budućnosti njihovi lični podaci neće doći u ruke treće osobe da ih zloupotrebi.¹⁹ Ovo su samo nekih od primera gde ličnim pravima preti opasnost da budu ugrožene pri korišćenju digitalnih tehnologija i interneta. Ličnim pravima preti opasnost ugrožavanja kako od strane pojedinca, tako od strane države. Kako bi lična prava bila zaštićena i korisnicima bilo dozvoljeno da u potpunosti uživaju ta prava u granicama predviđenim Ustavom, preporuka je da kontrola koju države imaju u digitalnoj sferi, bude usmerena na sprečavanje širenja govora mržnje, diskriminacije, netolerancije na manjine, ksenofobije, migrante i preduzimanje odgovarajućih mera za zaštitu ugroženih kategorija.

4. Prava autorstva na internetu

Saglasno Zakonu o autorskom i srodnim pravima,²⁰ autorsko delo je originalna duhovna tvorevina autora, izražena u određenoj formi, bez obzira na njegovu umetničku, naučnu ili drugu vrednost, njegovu namenu, veličinu, sadržinu i način ispoljavanja, kao i dopuštenost javnog saopštavanja njegove sadržine. Intelektualna svojina dela pripada njegovom autoru, jer ga je on stvorio. To znači da su dela automatski zaštićena i stoga formalna registracija nije neophodna da bi se priznalo i poštovalo autorstvo ovih dela. Autorskim delom smatraju se, naročito:

- 1) pisana dela (knjige, brošure, članci, prevodi, računarski programi sa pratećom tehničkom i korisničkom dokumentacijom u bilo kojem obliku njihovog izražavanja, uključujući i pripremni materijal za njihovu izradu i dr.);
- 2) govorna dela (predavanja, govori, besede i dr.);
- 3) dramska, dramsko-muzička, koreografska i pantomimska dela, kao i dela koja potiču iz folklora;
- 4) muzička dela, sa rečima ili bez reči;
- 5) filmska dela (kinematografska i televizijska dela);
- 6) dela likovne umetnosti (slike, crteži, skice, grafike, skulpture i dr.);
- 7) dela arhitekture, primenjene umetnosti i industrijskog oblikovanja;
- 8) kartografska dela (geografske i topografske karte);
- 9) planovi, skice, makete i fotografije;
- 10) pozorišna režija.²¹

¹⁹ Bisson, C., Bochet, J.(2017), Human rights in the digital age: international and European legal framework, III Meeting of Human Rights, Human rights in the digital age, p.13

²⁰ Zakon o autorskom i srodnim pravima (Sl. glasnik RS³, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 - odluka US i 66/2019)

²¹ V. čl.2 Zakona o autorskom i srodnim pravima (Sl. glasnik RS³, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 - odluka US i 66/2019)

Potrebno je da se naglasi da su svi materijali koje autor kreira, kao što su prezentacije, izveštaji, projekti, video snimci, blogovi, teze i tako dalje, zaštićeni autorskim pravima, bez obzira na njihov format (na papiru, audiovizuelni, na internetu itd.). Svi autori, imaju mogućnost da svoja dela zaštite nizom prava koja im daju potpuni i isključivi kapacitet da iskorišćavaju ta ista dela. Postoje dve vrste autorskih prava: moralna prava i imovinska prava. Moralna prava su lična i neotuđiva. Neka od ovih prava su vremenski neograničena: na primer, pravo autora da bude priznat i pravo na integritet dela traju neograničeno. Priznavanje autorstva i integriteta dela su najvažnija moralna prava, kako i pravo na deljenje određenog dela. Imovinska prava imaju vremenska ograničenja. Njihovo trajanje zavisi od zakonodavstva svake države. U Republici Srbiji imovinska prava autora traju za života autora i 70 godina posle njegove smrti.²² Imovinska prava i prava eksploatacije su prenosiva prava, što znači da se mogu prodati, ustupiti ili podeliti sa trećim licima, bilo da je to u ekonomske svrhe ili ne. To znači da vlasništvo nad pravima eksploatacije ne pripadaju uvek autoru, pošto ih je ovaj mogao ustupiti ili prodati trećoj strani.

Sa razvojem interneta i digitalnih tehnologija, autorska prava se suočavaju sa velikim izazovom. Postavlja se pitanje da li su se autorska prava dovoljno prilagodila pojavi interneta i digitalnih tehnologija ili su nove digitalne tehnologije i internet preopteretili već uspostavljeni autorski sistem i da li ga treba preispitati? Razmena različitih informacija i podataka na internetu predstavlja najveći rizik za zaštitu autorskih prava. Takođe, veliki rizik za autorska prava je brzina širenja informacija u dobu interneta. Ako se informacija neovlašćeno deli na internetu, ona može doći do velikog broja korisnika u roku od nekoliko sekundi. Međutim, i pored svih nedostataka, u dobu interneta postoje različiti načini otkrivanja neovlašćene razmene podataka, odnosno kršenja autorskih prava. Neovlašćeno korišćenje i razmena podataka na internetu, u najvećem broju slučajeva rezultira vođenjem sudskih sporova, u kojima je počinitelj dužan da autoru nadoknadi napravljenu štetu. Tipičan primer je primer kada je kompanija Google organizovala digitalnu biblioteku knjiga u okviru koje se nalazi ogroman broj digitalizovanih knjiga, ali kompanija nije imala odobrenje od određenog broja autora za digitalizaciju njihovih knjiga pa je u sporu koji su vodili izdavači protiv Google-a tokom 2011. g. sud odlučio da je Google dužan da nadoknadi troškove autorima.²³ Na kraju, bitno je da naglasimo da se sa pojavom i razvojem interneta, karakter autorska prava polako menja i ceo koncept autorskih prava dobija alternativu u vidu otvorenog pristupa informacijama. Poslednjih godina se javlja ideja o slobodnom softveru, odnosno otvorenom sadržaju, koja radikalno menja koncept autorskih prava. Nasuprot ideji o genijalnom autoru koji svoje delo štiti autor-

²² V. čl.102 Zakona o autorskom i srodnim pravima (Sl. glasnik RS", br. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 - odluka US i 66/2019)

²³ D. Prlja, M. Reljanović, Z. Ivanović (2012), Internet pravo, Institut za uporedno pravo Beograd, str.12

skim pravima i drugima omogućava samo da budu pasivni korisnici suprotstavlja se ideja o autoru koji želi da omogući krajnjem korisniku da postane koautor, odnosno da može softver ili drugo delo da kopira, menja, unapređuje.²⁴ Tako da te nove digitalne slobode, nova digitalna kultura omogućava običnom korisniku, običnom čoveku da postane koautor, da stvori novu vrednost, novo umetničko, književno ili drugo delo. Ovakav model fundamentalno menja tradicionalno shvatanje autorskih prava.²⁵ Neosporno je da je pojava interneta i novih digitalnih tehnologija stavila koncept autorskih prava na veliki test. Ipak, mišljenja smo da su autorska prava više zaštićena pojavom interneta. Takođe, pojava koncepta otvorenog pristupa informacijama doprinela je da manje poznati autori lakše upoznaju širu javnost sa svojim radom, kao i da se različiti autori iz bilo kog dela sveta spoje i zajedno stvore određeno delo.

5. Zaključak

Savremeni svet se značajno promenio razvojem interneta i digitalnih tehnologija. Danas su internet i digitalne tehnologije način povezivanja ljudi širom sveta. Takođe, pojava internet i digitalne tehnologije promenila je tradicionalni način ponašanja u svim oblastima života i doprinela je da moramo stalno da tražimo nova rešenja kako bismo se prilagodili brzom razvoju digitalnih tehnologija. Pored svih pogodnosti koje pružaju internet i digitalne tehnologije, došlo je do porasta zloupotreba u vezi sa virtuelnim prostorom i povećanja slučajeva zloupotreba ličnih prava, kao i povećanja slučajeva neovlašćene razmene podataka na Internetu, a samim tim i kršenja autorskih prava. Važno je napomenuti da u zaštiti ličnih i autorskih prava na internetu nije moguće koristiti jedinstven pristup koji će podjednako važiti za sve zemlje i veoma je važno sagledavanje problema sa svih strana.

Literatura

- Bisson, C., Bochet, J.(2017):Human rights in the digital age: international and European legal framework, III Meeting of Human Rights, Human rights in the digital age
- Nikolova Marković, A. (2019): Digitalne tehnologije i zaštita ljudskih prava, Zbornik radova XVI Međunarodnog naučnog skupa „Pravnički dani – Prof. dr Slavko Carić“, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Pravni fakultet u Novom Sadu
- Marković, R. (2016): Ustavno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

- Prlja, D., Reljanović, M., Ivanović, Z. (2012): Internet pravo, Institut za uporedno pravo Beograd
- Story, A. (2015): Study on Intellectual Property Rights, the Internet, and Copyright, Commission on Intellectual Property Rights
- Surveillance and Censorship: The Impact of Technologies on Human Rights, European Parliament, Directorate-General for External policies, 2015
- Turney, E. (2021): Human rights vs. Civil rights, US Institute of diplomacy and human rights
- Wade, L. (2020): What is the difference between human rights and civil rights?
- Živković, M., Simović, D. (2009): Ustavno pravo, Kriminalističko – policijska akademija, Beograd
- Ustav Repbulike Srbije (2006), Sl. glasnik RS br.98/2006
- Zakon o autorskom i srodnim pravima (Sl. glasnik RS”, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 - odluka US i 66/2019)
- https://en.unesco.org/70years/freedom_of_expression, pristupeno na 20.12.2021.

PERSONAL RIGHTS AND AUTHOR'S RIGHTS ON THE INTERNET

Summary: *In this scientific paper, an analysis of the ways of realization and protecting personal rights and author's rights on the Internet has been done. During the research and development of the scientific paper, the methods of analysis and the inductive-deductive method were used. The rapid spread of digital communication technology has caused profound social changes and disturbances. Thanks to their rapid and unpredictable development at the global level, certain phenomena that were unthinkable in the past are common today and pose a great challenge for individuals and companies, as well as for countries. The emergence of the Internet and digital technology has also changed the way personal rights and author's rights are achieved and violated. The author came to the conclusion that the age of digital technology and the Internet has a strong impact on personal rights and author's rights, as well as on the already established legal framework for their protection, both locally and internationally.*

Keywords: *personal rights, author's rights, intellectual property, digital technology, internet*